

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2023. № 4.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.4.48>

УДК 631.145

*Я. В. Зардова,
аспірант кафедри підприємництва та економіки підприємства,
Університет митної справи та фінансів
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6805-1128>*

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВ

*Y. Zardova,
Postgraduate student of the Department of Entrepreneurship and Business Economics,
University of Customs and Finance*

STUDY OF THE EFFICIENCY OF USE OF CURRENT ASSETS OF ENTERPRISES

На жаль, війна та економічна криза в Україні, вплинула на діяльність безлічі підприємства всіх галузей економіки України. Кожне підприємство відчуло на собі наслідки існуючої кризової ситуації в країні у вигляді значної інфляції, зниження інвестиційної активності, подорожчання кредитів та мала їх доступність та ін. Тому, ключовим для підприємства, в сучасних умовах господарювання, є підвищення ефективності його функціонування та максимізація норми прибутку. Для того, щоб досягти намічених цілей, потрібна ефективна, раціональна та правильно організована політика управління основними та оборотними активами підприємства, при чому, основний акцент має полягати на ефективному формуванні, регулюванні та використанні саме оборотних активів, адже від

швидкості їх обороту залежить стабільність підприємства, ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість. Нестача оборотних активів ставить підприємство під загрозу банкрутства, та змушує приймати зважені управлінські рішення аби не допустити цього та системно працювати над удосконаленням системи управління оборотними активами. Як дефіцит, так і надлишок грошових коштів, мають значний негативний вплив на роботу підприємства, адже це призводить до перебоїв в виробничому процесі або ж постачанні сировини, що призводить до недоотримання величини очікуваного прибутку. Саме через це, необхідним є прискорення процесу залучення грошових коштів як із внутрішніх, так і з зовнішніх доступних джерел. Професійне управління грошовими коштами дає змогу як внутрішнім, так і зовнішнім зацікавленим сторонам, приймати оптимальні раціональні управлінські рішення, що будуть сприяти підвищенню результатів виробничо-господарської діяльності підприємства.

В статті проаналізовані думки вчених з приводу визначення сутності категорії «оборотні активи» та запропоновано власне визначення даного поняття. Запропоновано класифікацію, яка має зменшити можливі труднощі при визначенні виду оборотних активів, що, сприятиме більш ефективному управлінні ними. Класифікація оборотних активів має й прикладне значення, оскільки за допомогою неї, можна раціонально організувати бухгалтерський облік, оперативно реагувати на інфляційні процеси в економіці, на повернення вчасно дебіторської заборгованості та інші «вузькі» місця. В статті визначено показники ефективності використання оборотних активів підприємства та наведено методику їх розрахунку. Значна увага приділена внутрішнім та зовнішнім факторам, які здійснюють вплив на швидкість обороту оборотних активів. В статті запропоновано напрямки підвищення ефективності використання оборотних активів, що має призвести до зростання прибутковості підприємства, підвищення ліквідності та платоспроможності, отже, і фінансової стійкості.

Unfortunately, the war and the economic crisis in Ukraine affected the activities of many enterprises of all branches of the Ukrainian economy. Every enterprise felt the consequences of the existing crisis situation in the country in the form of significant inflation, a decrease in investment activity, an increase in the price of loans and their low availability, etc. Therefore, the key for the enterprise, in modern economic conditions, is to increase the efficiency of its operation and maximize the rate of profit. In order to achieve the intended goals, an effective, rational and properly organized management policy of the

company's fixed and current assets is needed, and the main emphasis should be on the effective formation, regulation and use of current assets, because the stability of the company depends on the speed of their turnover. liquidity, solvency, financial stability. The lack of current assets puts the company at risk of bankruptcy, and forces to make balanced management decisions to prevent this and systematically work on improving the current assets management system. Both a deficit and a surplus of cash have a significant negative impact on the company's work, because it leads to interruptions in the production process or the supply of raw materials, which leads to a failure to achieve the expected profit. It is because of this that it is necessary to accelerate the process of attracting funds from both internal and external available sources. Professional cash management enables both internal and external stakeholders to make optimal rational management decisions that will contribute to increasing the results of the enterprise's production and economic activity.

The article analyzes the opinions of scientists regarding the definition of the essence of the "current assets" category and offers its own definition of this concept. A classification is proposed, which should reduce possible difficulties in determining the type of current assets, which will contribute to their more effective management. The classification of current assets also has an applied value, because with its help, it is possible to rationally organize accounting, to respond quickly to inflationary processes in the economy, to non-repayment of receivables on time and other "bottlenecks". The article defines the indicators of the efficiency of the use of current assets of the enterprise and provides the method of their calculation. Considerable attention is paid to internal and external factors that influence the speed of turnover of current assets. The article proposes directions for increasing the efficiency of the use of current assets, which should lead to an increase in the company's profitability, increase in liquidity and solvency, and therefore financial stability.

Ключові слова: активи, витрати, грошові кошти, дебіторська заборгованість, доходи, економічна сутність, капітал, класифікація, ліквідність, оборотні активи, оборотні засоби, основні засоби, підприємство, платоспроможність, прибуток, фінансовий стан підприємства, фінансова стійкість.

Keywords: assets, expenses, cash, receivables, income, economic entity, capital, classification, liquidity, current assets, current assets, fixed assets, enterprise, solvency, profit, financial condition of the enterprise, financial stability.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На даному етапі розвитку економіки України є велика кількість невирішених проблем, які згубно впливають на як на рівень життя населення України, так і на економіку країни в цілому. До таких проблем можна віднести: дефіцит оборотних коштів в більшості підприємств всіх галузей економіки; недостатньо раціональний їх розподіл між виробничою сферою та сферою обігу; відсутність оптимального та ефективно діючого механізму поповнення оборотних активів; високий рівень інфляції, який є найбільшим за часів незалежності, що пов'язано з війною в Україні; незабезпечення матеріальних ресурсів і готової продукції; недосконалість податкової системи, що є однією з причин повільного зростання обсягів виробництва та реалізації товарів і послуг. Під час становлення повноцінної ринкової економічної системи виявились всі недоліки використовуваних методів управління оборотними коштами, які належали адміністративно-командній економічній системі. Також проблеми регулювання виробничо-господарської діяльності підприємств пов'язані з недостатньою гнучкістю системи управління, відсутністю кваліфікованих спеціалістів, спроможних виконувати аналіз внутрішніх резервів підприємства та визначати найбільш перспективні ринкові пріоритети. Проблеми управління оборотними активами підприємства зумовлені тим, що від ефективності їх формування, регулювання та використання залежить оптимальний рівень ліквідності, платоспроможності, та фінансової стійкості підприємства. Тому основне завдання дослідження полягає в визначенні показників ефективності використання оборотних активів та уточненні методики їх розрахунку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Питання дослідження ефективності використання оборотних активів підприємства є дуже популярними та достатньо обговорюваними, адже ефективне використання оборотних активів безпосередньо пов'язано з успішністю функціонування будь-якого підприємства. Проблемам дослідження ефективності використання оборотних активів присвячені роботи таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як В.А. Аранчій [2], О.Г. Біла [3], І.М. Бубняк [4], І.М.

Гринюк [5], Ю.В. Кваша [8], Л.О. Коваленко [6], Н.О. Крамзіна [8], Ю.С. Пеняк [7], О. С. Поважний [8], А.С. Полтарак [9], Л.М. Ремньова [6], Л.Г. Соляник [10], О.С. Філімоненкова [11], І.С. Чухно [12], Н. Б Ярошевич [13]. Проте, оскільки оборотні активи є ключовою складовою активів підприємства, а через наявні зміни в законодавстві України виникають питання до оновленої методики розрахунку окремих показників ефективності використання оборотних активів, тема дослідження є актуальною та потребує подальшого наукового дослідження й обґрунтування.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті: розгляд та узагальнення основних теоретичних питань, котрі пов'язані з визначенням сутності, класифікації та управління оборотними активами підприємств та дослідження показників, що характеризують ефективність їх використання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства, його фінансову стійкість та платоспроможність, істотно впливає забезпеченість оборотними активами, ефективність їх використання, та тенденції зміни їх в обсязі й структурі, показники швидкості обороту оборотних активів. Отже, говорячи простими словами, для того, щоб оцінити ефективність використання оборотних активів і підприємствах, потрібно дослідити показники платоспроможності (здатності підприємства вчасно погашати свої борги та виконувати зобов'язання а повному обсязі перед економічними суб'єктами); ліквідності (здатності підприємства максимально швидко перевести свої матеріальні чи фінансові активи в готівкові кошти без істотної втрати вартості); можливості оперативної мобілізації фінансових ресурсів.

Оборотні активи підприємства – це складна та доволі комплексна економічна категорія, котра містить в собі величезну множину теоретичних і практичних аспектів. Відповідно до періодів розвитку економічної думки виникала величезна кількість концепцій щодо якісного змісту цієї категорії. В сучасній економічній науці можна зустріти безліч термінів, які мають різне смислове навантаження, проте

достатньо часто використовуються як терміни-синоніми: «оборотні активи», «оборотний капітал», «оборотні кошти», «оборотні фонди». Оборотні активи є елементом ресурсного потенціалу підприємства, які їм повністю контролюються та використовуються для здійснення безперервного та системного процесу господарської діяльності. Оборотні активи в виробничому процесі споживаються одноразово і повністю переносять свою вартість на вартість виробленої продукції з метою досягнення економічного інтересу в майбутньому [10].

В цілому, оборотні активи є найбільш рухливою та ліквідною частиною активів кожного підприємства. До структури оборотних активів входять матеріальні активи, кошти в розрахунках, фінансові інструменти, грошові кошти підприємства. І. М. Бубняк, під оборотними активами розуміє сукупність майнових цінностей підприємства, котрі забезпечують його поточну діяльність і повністю споживаються в процесі одного комерційно-виробничого циклу [4]. На думку І.М. Гринюк, до оборотних активів підприємства відносить ту частину майна, котра використовується один виробничий цикл і повністю перекладає свою вартість на вартість продукції, котра виробляється, при цьому, змінюючи свою натурально-речову форму [5]. Л. О. Коваленко, під оборотними активами розуміє активи, котрі активно споживають під час виробничого процесу протягом року, або одного операційного циклу, який є більшим за 12 місяців через специфіку виробництва, а тому саме ті активи, які цілком повністю переносять свою вартість на вартість виробленої продукції [6]. Під оборотними активами, О.С. Поважний, розуміє матеріально-речовинні цінності та грошові кошти, котрі беруть участь у виготовленні продукту, повністю споживаються під час виробничого процесу та цілком переносять свою вартість на вироблений продукт протягом операційного циклу або ж дванадцяти місяців з дати балансу (сировина, матеріали, готова продукція, грошові кошти тощо) [8]. За твердженням О. С. Філімоненкова, оборотні активи – це вартість, котра авансована в кругообіг виробничих оборотних фондів і фондів обігу підприємства для здійснення неперервного процесу виробництва й обігу товарів та послуг [11]. І.С. Чухно, розглядає оборотні активи як сукупність грошових засобів, котрі авансуються для формування оборотних виробничих фондів

й фондів обороту, котрі гарантують постійний кругообіг коштів. Авторка також класифікує оборотні активи за часом їх перебування в кругообігу на: початкові, функціональні й накопичені [12]. Даний підхід є достатньо важливим, адже підприємство повинно знати під час виробничо-господарської діяльності, яка кількість матеріальних оборотних активів знаходилась у його власності до початку операційної діяльності, яка кількість активів брала участь у операційному циклі, та що, конкретно, одержали в кінцевому підсумку. Отже, на нашу точку зору, оборотні активи – це контрольовані суб'єктом господарювання ресурси, котрі перебувають в постійному кругообігу з ціллю забезпечення безперервності виробничого циклу та досягнення ліквідності підприємства, що можуть істотно змінювати свою матеріальну форму та переносити вартість на вартість готової продукції в повному обсязі чи можуть бути перетворені на грошові кошти впродовж одного операційного циклу.

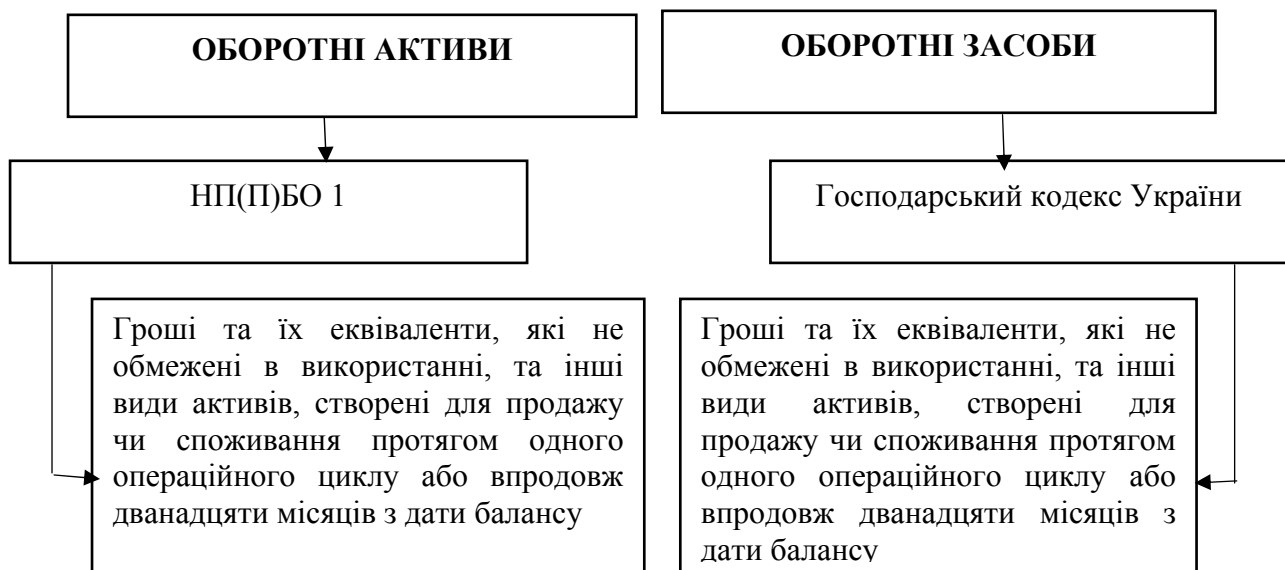

Рис.1. Сутність оборотних активів у нормативно правових актах

Джерело: [1].

Рівень успішності результатів функціонування підприємства дуже залежить від ефективності використання оборотних активів, їх раціонального та економічно обґрунтованого витрачання. Оскільки оборотні активи дуже змістовне поняття, то зараз налічується багато різновидів класифікацій, в залежності від ознак, покладених в основу класифікації. На жаль, і до нині, в економіці не існує комплексної класифікації, яка б включала найбільш поширені класифікаційні ознаки. Але існує багато різниці класифікацій, в яких ознаки дублюються, повторюються чи називаються по-різному, при цьому не змінюючи свою суть. Саме тому можуть виникати складнощі при визначенні виду оборотних активів, що, в свою чергу, може призвести до неправильного їх визначення та негативно відбитися на ефективності управління ними. Тому всі важливі ознаки ми об'єднали в загальну схему (рис. 2). Економічно виважена класифікація оборотних активів має важливе наукове та методичне значення, так як дає змогу сформувати комплексну систему знань щодо сутності оборотних активів, обліку та аналізу їх руху для здійснення ефективного управління ними. Класифікація оборотних активів має й прикладне значення, оскільки за допомогою неї, можна раціонально організувати бухгалтерський облік, оперативно реагувати на інфляційні процеси в економіці, на неповернення вчасно дебіторської заборгованості та інші «вузькі» місця, тобто класифікація допомагає вчасно здійснювати управлінські рішення відповідно до кризових економічних ситуацій.

Ефективність використання оборотних активів характеризується рядом економічних показників, головними серед яких є ті, що стосуються оборотності оборотних активів. Під оборотністю оборотних активів розуміють період одного повного кругообігу активів з моменту перетворення оборотних активів в грошовій формі в виробничі запаси та до моменту виходу готової продукції та її продажу. Кругообіг оборотних активів завершується зарахуванням виручених коштів на рахунок підприємства.

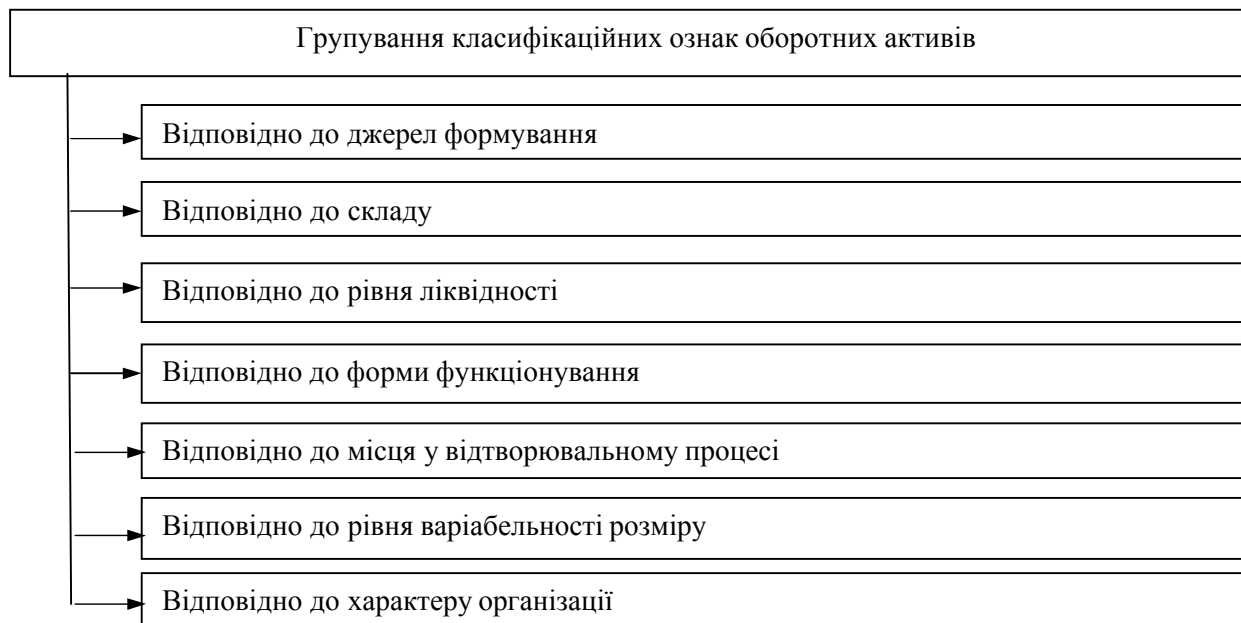

Рис.2. Групування класифікаційних ознак оборотних активів підприємств

Джерело: [13].

Оборотність оборотних активів характеризується системою взаємопов'язаних показників: тривалістю періоду одного обороту в днях, кількістю оборотів, які можливо здійснити за конкретний період – квартал, півріччя, рік (коефіцієнт оборотності), сумою вкладених на підприємстві оборотних активів в розрахунку на одиницю продукції (коефіцієнт завантаження).

Найрозповсюдженіші методики дослідження ефективності використання оборотних активів полягають у співставленні показників їх оборотності з подібними показниками, але за минулий звітний період.

Ефективність функціонування підприємства прямо залежить від того, яка віддача від здійснених інвестицій в оборотні активи, а також від того, наскільки оперативно вкладені інвестиції окупаються ти забезпечують одержання прибутків від продажів.

Отже, ключовим аспектом для дослідження ефективності використання оборотних активів є їх оборотність. Це можна пояснити тим, що зі швидкістю обороту грошових коштів, інвестованих в оборотні активи, пов'язані:

- мінімально необхідна кількість задіяного капіталу та пов'язані з ним виплати грошових коштів, а саме відсотки за використання кредитних коштів банків, дивіденди з акцій тощо;

- сума грошових витрат коштів, які пов'язані з придбанням товарно-матеріальних цінностей та їх зберіганням;

- втрати грошових коштів, які підприємство може нести при довготривалих термінах розрахунків з дебіторами тощо.

Чим більшою є швидкість обороту оборотних активів, тим значнішою є віддача з кожної гривні, яка в них вкладається. Це дає змогу підвищити рентабельність використання оборотних активів та рентабельність інвестицій в даний вид активів взагалі.

Пізні види оборотних активів мають відмінну між собою швидкість обороту. Період, під час якого кошти перебувають в обороті, визначається впливом цілого комплексу різнопланових зовнішніх і внутрішніх факторів.

До числа зовнішніх факторів варто віднести:

- сферу функціонування підприємства (виробнича, комерційна, посередницька, збутова);

- галузеву приналежність (сільське господарство, металургійна промисловість, IT-сектор);

- масштаби підприємства (в менших за розмірами підприємствах оборотність коштів є значно вищою, ніж на більших підприємствах, і це є однією з переваг малого бізнесу);

- загальна економічна ситуація в країні (чим стабільніша економічна ситуація, тим швидша оборотність оборотних активів та навпаки);

- платоспроможність основних економічних агентів, наявність налагоджених взаємовідносин з ними (оскільки через брак налагоджених відносин з постачальниками чи іншими економічними агентами, будуть накопичуватись запаси, що значно уповільнить оборотність оборотних активів).

До внутрішніх факторів, які впливають на оборотність оборотних активів, можна віднести:

- особливості операційного циклу підприємства;
- стабільна стратегія управління оборотними активами, яка включає цінову політику, методи оцінки товарно-матеріальних запасів, політику підприємства щодо кредитів тощо.

Пряма залежність ефективності використання оборотних активів безпосередньо від швидкості їх обороту, зумовлює необхідність здійснення комплексного аналізу їх оборотності як по групам, так і за окремими видами.

Для розрахунку ефективності використання оборотних активів, частіше за все, використовуються наступні показники:

Таблиця 1. Методика розрахунку показників ефективності використання оборотних активів підприємства

Показник	Алгоритм розрахунку показника
1	2
Аналіз ділової активності	
Коефіцієнт оборотності оборотних активів (Число оборотів, віддача оборотних активів), раз	Ряд. 2000 гр. 3 Ф. № 2/(Ряд. 1195 гр. 3 Ф. № 1+ Ряд. 1195 гр. 4 Ф. № 1)/2
Коефіцієнт оборотності грошових коштів та їх еквівалентів, раз	1 + Ряд. (1160+1165) гр. 4 Ряд. 2000 гр. 3 Ф. № 2/((Ряд. (1160+1165) гр. 3 Ф. № 1)/2)
Коефіцієнт оборотності коштів у розрахунках, раз	Ряд. 2000 гр. 3 Ф. № 2/((Ряд. (1125+1130+1135+ 1155 +1170+1190) гр. 3 Ф. № 1 +Ряд. (1125 +1130 +1135 +1155 +1170+1190) гр. 4 ф. № 1)/2)
Коефіцієнт оборотності запасів ТМЦ, раз	Ряд. 2000 гр. 3 Ф. № 2/((Ряд. (1100+1110) гр. 3 Ф. № 1 + Ряд. (1100+1110) гр. 4 ф. № 1)/2)
Коефіцієнт оборотності чистих оборотних активів	Ряд. 2000 гр. 3 Ф. № 2/((Ряд. (1195-1695) гр. 3 Ф. № 1 + Ряд. (1195-1695) гр. 4 ф. № 1)/2)
Тривалість оборотності оборотних активів (структурних елементів), дні	Кількість днів у періоді/Коефіцієнт оборотності оборотних активів (Число оборотів, віддача оборотних активів), раз
Тривалість оборотності грошових коштів та їх еквівалентів, дні	Кількість днів у періоді/Коефіцієнт оборотності грошових коштів та їх еквівалентів
Тривалість оборотності коштів у розрахунках, дні	Кількість днів у періоді / Коефіцієнт оборотності коштів у розрахунках
Тривалість оборотності запасів ТМЦ, дні	Кількість днів у періоді/Коефіцієнт оборотності запасів ТМЦ
Тривалість оборотності чистих оборотних активів (період обороту чистого робочого капіталу), дні	Кількість днів у періоді / Коефіцієнт оборотності чистих оборотних активів
Тривалість операційного циклу, дні	Тривалість оборотності (запасів ТМЦ + дебіторської заборгованості)

Джерело: [9]

Аналіз фінансової стабільності (стійкості, платоспроможності)	
1	2
Тривалість оборотності оборотного капіталу, дні	Тривалість оборотності (запасів ТМЦ + дебіторської заборгованості- кредиторської заборгованості)
Вивільнення (залучення) оборотних активів внаслідок зміни їх оборотності, млн грн.	Зміна тривалості оборотності оборотних активів (швидкість обертання)*Одноденна виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)
Коефіцієнт ефективності оборотних активів, %	Ряд. 2290/2295 гр. 3 Ф. № 2 * 100 / (Ряд. 1195 гр. 3 Ф. № 1+ Ряд. 1195 гр. 4 ф. № 1)/2)
Коефіцієнт завантаження оборотних активів в обороті	((Ряд. 1195 гр. 3 Ф. № 1+ Ряд. 1195 гр. 4 Ф. № 1)/2) / Ряд. 2000 гр. 3 Ф. № 2
Матеріаломісткість продукції	Ряд. 2500 гр. 3 Ф. № 2 / Ряд. 2000 гр. 3 Ф. № 2
Матеріаловіддача	Ряд. 2000 гр. 3 Ф. № 2 / Ряд. 2500 гр. 3 Ф. № 2
Комплексний показник ефективності використання оборотних активів	$\sqrt{\frac{\text{К. оборотності ОА} * \text{Заг. рентабельність ОА}}{100}}$
Чисті оборотні активи	Ряд. 1195 гр. 4 ф. № 1-ряд. 1695 гр. 4 ф. № 1
Коефіцієнт забезпечення чистими оборотними активами	(Ряд. 1195 гр. 4 ф. № 1 - Ряд. 1695 гр. 4 ф. № 1) ряд. 1195 гр. 4 ф. № 1
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	(Ряд. 1195 гр. 4 ф. № 1-ряд. 1695 гр. 4 ф. №1) / ряд. 1495 гр. 4 ф. № 1
Маневреність власних оборотних грошових коштів	(Ряд. 1160 гр. 4 ф. № 1 + Ряд. 1165 гр. 4 ф. № 1) (Ряд. 1195 гр. 4 ф. № 1-ряд. 1695 гр. 4 ф. № 1)
Коефіцієнт реальної вартості оборотних активів у майні	Ряд. 1195 гр. 4 ф. № 1/ряд. 1300 гр. 4 ф. № 1
Аналіз ліквідності	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	(Ряд. 1160 гр. 4 ф. № 1 + ряд. 1165 гр. 4 ф. № 1) ряд. 1695 гр. 4 ф. № 1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	(Ряд. 1160+1165+1125+1130+1135+1155 гр. 4 ф. № 1 гр. 4 Ф. № 1)/ ряд. 1695 гр. 4 Ф. № 1
Коефіцієнт покриття (коефіцієнт загальної або поточної ліквідності)	(Ряд. 1195 гр. 4 ф. № 1 - Ряд. 1170 гр. 4 ф. №1) Ряд. 1695 гр. 4 ф. № 1
Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	(Ряд. 1610+1615+1620++1625+1630) гр. 4 ф. № 1) / ряд. (1125+1130++1135+115 гр. 4 ф. № 1
Аналіз рентабельності	
Рентабельність сукупного капіталу	Ряд. 2290/2295 гр. 3 ф. № 2/ ряд. 1300 гр. 4 ф. № 1
Рентабельність власного капіталу	Ряд. 2350/2355 гр. 3 ф. № 2/ ряд. 1495 гр. 4 ф. № 1
Валова рентабельність реалізованої продукції	Ряд. 2090/2095 гр. 3 ф. № 2/ ряд. 2000 гр. 3 ф. № 2
Операційна рентабельність реалізованої продукції	Ряд. 2190/2195 гр. 3 Ф. № 2 / Ряд. 2000 гр. 3 Ф. № 2
Чиста рентабельність реалізованої продукції	Ряд. 2350/2355 гр. 3 Ф. № 2/Ряд. 2000 гр. 3 Ф. № 2

Аналіз фінансової стабільності (стійкості, платоспроможності)	
1	2
Валова рентабельність виробництва	Ряд. 2090/2095 гр. 3 Ф. № 2 / Ряд. 2050 гр. 3 Ф. № 2
та рентабельність виробництва	Ряд. 2350/2355 гр. 3 Ф. № 2 / Ряд. 2050 гр. 3 Ф. № 2
Рентабельність оборотних активів у виробничій діяльності (BP_{OA})	Ряд. 2190/2195 гр. 3 Ф. № 2 * 100/(Ряд. 1195 гр. 3 Ф. № 1+ Ряд. 1195 гр. 4 ф. № 1)/2)
Загальна рентабельність оборотних активів (коефіцієнт ефективності) ($ЗР_{OA}$)	Ряд. 2290/2295 гр. 3 Ф. № 2 * 100 / (Ряд. 1195 гр. 3 Ф. № 1+ Ряд. 1195 гр. 4 Ф. № 1)/2)
Економічна рентабельність оборотних активів (EP_{OA})	Ряд. 2350/2355 гр. 3 Ф. № 2 * 100 / (Ряд. 1195 гр. 3 Ф. № 1+ Ряд. 1195 гр. 4 Ф. № 1)/2)
Інтегральний показник рентабельності оборотних	$\sqrt[3]{BP_{OA} * ЗР_{OA} * EP_{OA}}$

Джерело: [9]

Всі перераховані показники характеризують ефективність використання оборотних активів підприємства. Проте, ключовими показниками є наступні:

Рентабельність оборотних активів, яка визначається співвідношенням розміру чистого прибутку і середньої за період вартості оборотних активів. Рентабельність оборотних активів демонструє віддачу ресурсів, які були вкладені в формування оборотного капіталу. Нормативне значення рентабельності суттєво залежить від виду діяльності підприємства, саме через це, не існує загальних нормативів щодо рентабельності оборотних активів. Рентабельність оборотних активів раціонально визначати тільки в відношенні певних підприємств або ж видів діяльності. Але, бажаним є зростання даного показника в динаміці. Чим більший діапазон зростання, тим ефективнішою є господарська діяльність підприємства.

Проте, на відміну від інших видів майна підприємства, рентабельність не є основним показником визначення ефективності використання оборотних активів. Оскільки оборотні активи застосовуються для здійснення процесу розширеного ведення господарської діяльності за рахунок постійної зміни з одного уречевленого стану в інший, тобто шляхом їх кругообігу.

Через це, ключовими показниками дослідження ефективності використання оборотних активів є саме показники оборотності. Показники оборотності оборотних активів розраховуються як для всього комплексу оборотних активів, так і для різних елементів оборотного капіталу окремо. Показники оборотності розраховуються

співвідношенням виручки (доходу) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та досліджуваної величини (оборотних активів або їх складових елементів).

Відповідно до різних методик фінансового аналізу виділяють два основних підходи до розрахунків: 1) з врахуванням валової виручки, котра містить в собі суму непрямих податків; 2) з врахуванням чистого доходу, тобто коли від суми виручки вже вираховували суму непрямих податків. В першому випадку, визначається потенційна здатність оборотних активів до перетворення, а в другому – сам процес перетворення з врахуванням специфіки непрямого оподаткування підприємства. Зараз, за рахунок того, що відбуваються новації в фінансовому обліку та звітності, частіше за все, використовують другий підхід.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів розраховує кількість обертів, що оборотні кошти здійснюють за аналізований період часу. Коефіцієнт оборотності оборотних активів віддзеркалює здатність оборотних активів проходити повний оборот. Оптимальне значення даного коефіцієнта безпосередньо залежить від сфери діяльності підприємства. В сферах, які пов'язані з псуванням товарів, залежно від часу їх зберігання, цей коефіцієнт має бути максимально високим. В сферах, де товари не пов'язані з псуванням, цей коефіцієнт може мати менше значення. Наприклад, для підприємств харчової промисловості, коефіцієнт оборотності оборотних активів має бути дуже високим. Для підприємств, які реалізують непродовольчі товари, оборотність може бути меншою, а для виробничих підприємств – ще меншою. Але, бажаним є зростання коефіцієнту оборотності оборотних активів в динаміці.

Коефіцієнт закріплення оборотних активів є оберненим до коефіцієнту оборотності оборотних активів і віддзеркалює рівень закріпленості грошових коштів у певному виді оборотних активів. Оскільки цей коефіцієнт є оберненим до коефіцієнту оборотності оборотних активів, то вважається позитивним зниження коефіцієнту закріплення оборотних активів у динаміці.

Тривалість одного обороту оборотних активів вимірює період часу, протягом якого триває один оборот оборотних активів. Оптимальне значення тривалості одного обороту оборотних активів також безпосередньо залежить від сфери

діяльності підприємства. Проте, в середньому даний коефіцієнт має дорівнювати тривалості одного циклу звичайної операційної діяльності підприємства. Сприятливим вважається зниження тривалості одного обороту оборотних активів у динаміці.

Отже, ключовими чинниками, які впливають на розмір чистих оборотних активів, є динаміка величини оборотних активів і динаміка величини поточних зобов'язань. Якщо, темпи росту оборотних активів перевищують темпами росту поточних зобов'язань, то величина чистих оборотних активів збільшується. До основних внутрішніх резервів, які сприятимуть підвищенню оборотності оборотних активів, можна віднести: нормування матеріальних оборотних активів; використання довготривалих господарських зв'язків; вдосконалення системи розрахунків з контрагентами; раціональна організація реалізації товарів і послуг; постійний комплексний контроль за оборотністю коштів у розрахунках.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>. (дата звертання 20.03. 2023)
2. Аранчій В. А. Фінанси підприємств: навч. посібник. К.: ВД «Професіонал», 2004. 265 с.
3. Біла О. Г. Фінанси підприємств: навч. посіб. Львів: «Магнолія 2006», 2008. 383 с.
4. Бубняк І.М. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. К.: Омега, 2009. 120 с.
5. Гринюк І. М. Економічна сутність оборотних активів та їх типологія. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2016. Vol. 2. No. 4. pp. 64–74. URL: www.are-journal.com. (дата звертання 20.03. 2023)
6. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент: навч. посібник [Електронний ресурс]. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2005. 485 с. Режим доступу: <http://library.if.ua/books/157.html>. (дата звертання 20.03. 2023)

7. Пеняк Ю. С. Формування та ефективність використання оборотних засобів сільськогосподарських підприємств: автореф. дис.канд. екон. наук: 08.00.04. Харків, 2010. 20 с.
8. Поважний О. С., Крамзіна Н. О., Кваша Ю. В. Особливості визначення сутності та складу поняття «оборотні активи». *Економічний простір*. 2008. №12/2. С. 41–52.
9. Полтораки А. С. Оцінка ефективності використання оборотних активів на підприємствах сільського, лісового та рибного господарства України. *Агросвіт*. 2013. № 17. С. 60-64.
10. Соляник Л. Г. Управління оборотними активами та джерелами їх фінансування на промисловому підприємстві: автореф. дис. ...канд. екон. наук: 08.04.01. Донецьк, 2006. 26 с.
11. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: навч. посіб. К.: МАУП, 2004. 328 с.
12. Чухно І. С. Визначення економічної сутності поняття «оборотні активи підприємства». *Регіональна економіка*. 2008. № 6. С. 62–69.
13. Ярошевич Н. Б. Фінанси підприємств: навч. посіб. К.: Знання, 2012. 341 с.

References

1. Ministry of Finance of Ukraine (2013), Order "Accounting Regulation (Standard) 1 "General Financial Reporting Requirements", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (Accessed 20 March 2023).
2. Aranchii V.A. (2004), *Finansy pidpriemstv* [Finances of enterprises], Publishing house «Professional», Kyiv, Ukraine.
3. Bila O.G. (2008), *Finansy* [Finance], Lviv, Ukraine.
4. Bybniak, I. M. (2009), *Finansovyi menedgment* [Finance management], Omega, Kyiv, Ukraine.

5. Hryniuk, I. (2016), "Economic essence of current assets and their typology", *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, [Online], vol. 2, no. 4, pp. 64–74, available at: www.are-journal.com. (Accessed 20 March 2023).
6. Kovalenko, L. O. and Remnova, L. M. (2000), *Finansovyi menedzhment* [Finance management], Nika, Kyiv, Ukraine, available at: <http://library.if.ua/books/157.html>. (Accessed 20 March 2023).
7. Penyak YU. S. (2010), "Formation and efficiency of working capital of agricultural enterprises", Ph.D. Thesis, Economics and management of enterprises, Kharkiv, Ukraine.
8. Povazhnii, O. S., N. O. Kramzina, YU. and V. Kvasha (2008), "Features of defining the essence and composition of the concept of "current assets", *Ekonomichnii prostir.*, vol. 12, pp. 41–52
9. Poltorak A.S. (2013), "Evaluation of the effectiveness of the use of current assets at enterprises of agriculture, forestry and fisheries of Ukraine", *Agrosvit*, vol. 17, pp. 60–64.
10. Solianyk, L. H. (2006), "Management of working assets and sources of their financing at an industrial enterprise", Ph.D. Thesis, Finance, money circulation and credit, Donetsk, Ukraine.
11. Chukhno, I. S. (2008), "Determining the economic substance of the term «current assets of the enterprise»", *Regionalna ekonomika*, vol. 6, pp. 62–69.
12. Filimonenkov, O. S. (2004), *Finansy pidpryemstv* [Finance of enterprises], MAUP, Kyiv, Ukraine.
13. Yaroshevich, N. B. (2012), *Finansy pidpryemstv* [Finance of enterprises], Znannia, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2023 р.